

KÜL TİĞİN ABİDESİ VE KUTADGU BİLİĞ'DEKİ ORTAK FİİLLERİN TAMLAYICI İLİŞKİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

*Talat DİNAR**

ÖZET

Türk dilinin ana kaynakları arasında yer alan Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig hem içerik olarak hem de dönemlerinin dil özelliklerini yansıtmaları bakımından oldukça önemli dil yadigârlarıdır. Bu çalışmada, bu iki önemli eserimizde kullanılan ortak fiillerin, fiil tamlayıcı ilişkisi açısından gösterdiği benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda her iki eserde, anlam ortaklığı veya benzerliği bulunan fiiller tespit edilmiş ve bu fiillerin her iki eserde de alabildiği tamlayıcılar örnekleriyle birlikte 1. tabloda değerlendirilmiştir. 2. tabloda ise bu iki eserdeki ortak fiillerin alabildiği tamlayıcıların toplu halde görülebilmesi için fiiller ve tamlayıcıları örneksiz olarak verilmiştir. Sonuç bölümünde ise elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kül Tigin Abidesi, Kutadgu Bilig, Fiil tamlayıcı ilişkisi.

THE ANALYSIS OF COMMON VERBS WHICH ARE USED IN KÜL TİĞİN MONUMENT AND KUTADGU BİLİĞ IN TERMS OF VERB-COMPLEMENT RELATIONS

ABSTRACT

Kül Tigin Monument and Kutadgu Bilig which take place among the main sources of Turkish language are fairly significant language memorials both in terms of their contents and reflecting the characteristics of

* Pamukkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi,
talatdinar@mynet.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

language of their era. In this study, the common verbs which are used in these two significant works are tried to be identified in terms of the similarities and the differences of verb-complement relations. For this purpose; in both of these two works, the verbs which have the unity of denotation or similarity are identified and verb-complement relations of these verbs which can be used in both of these two works are evaluated with their examples in the first chart. However; in the second chart; in order to be seen collectively, the common verbs and their complements in these two works, are given without examples. In conclusion part, the input datas are evaluated.

Key Words:Kül Tigin Monument, Kutadgu Bilig, Verb-complement relations.

Dil, ilk ortaya çıkışından bu yana sürekli olarak bir gelişim ve değişim içerisinde. Dilin canlı bir varlık olarak tanımlanması da bunun bir göstergesidir. Dildeki değişim onu konuşan halkın yaşam tarzına, inanç sistemindeki değişikliklere, coğrafi farklılıklarına kadar pek çok etkene bağlı olarak gerçekleşmektedir.

En basit şekilde konuşma dili ve yazı dili olarak ikiye ayırabileceğimiz dilin, değişimi en hızlı gerçekleşen bölümü hiç şüphesiz konuşma dili kısmıdır. Yazı dili ise elbette konuşma dilinden bağımsız değildir ancak konuşma dilinin belli bir dönem için de olsa donmuş şeklidir. Yazı dili, döneminin pek çok özelliğini dondurması, saklaması açısından dil üzerine çalışma yapan araştırmacılar için ayrı bir önem arz etmektedir.

Türkçe, yazılı belgeleri açısından oldukça zengin bir dildir. Bilinen ilk yazılı belgelerinin 8. yüzyılın başlarına rastlaması Türkçenin eskiliğini ortaya koymakla birlikte onun çok daha önceki zaman dilimlerinde konuşma dili şeklinde varlığına da bir işarettir. Nitekim bilinen bu ilk yazılı ürünlerde karşılaşılan dilin başarılı bir şekilde işlenmiş olması da onun geçmişinin ne kadar eski olduğuna bir işarettir. Bu konuda Doğan Aksan yazıtlarda geçen bazı kelimelerin soyutluğu üzerinde durduktan sonra, "Daha önce de örneklerini verdiğimiz bu sözcüklerin çokluğu Köktürk evresinin –bazılarının düşündüğü gibi- Türkçenin yazı diline dönüşmesinin hemen sonrasına

ait bir dönem olmadığını, yerleşmiş, eskimiş bir yazı diline tanıklık ettiğini gösterdiğini sanıyoruz.”¹ demektedir.

Bazı araştırmacılara göre Orta Türkçe² bazı araştırmacılara göre ise Eski Türkçe³ içerisinde değerlendirilen Karahanlı Türkçesinin en önemli eserlerinden biri olan Kutadgu Bilig, Göktürkler döneminde meydana getirilen Türkçenin ilk yazılı ürünlerinden az da olsa farklı bir coğrafyada ve farklı bir inanç sistemiyle kaleme alınmıştır. Kutadgu Bilig’de yeni kabul edilmiş olan dinin ve bu dinin temsilcileri olan Arapların dilinin etkilerini görmek mümkündür.

Bugüne kadar Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig pek çok açıdan incelenmiş, araştırma konusu yapılmıştır. Biz de bu çalışmamızda Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’de ortak bulunan fiilleri, tamlayıcı ilişkisi açısından ele almaya çalıştık.

Öncelikle kısaca fiil tamlayıcı ilişkisini ortaya koymaya çalışalım. Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü’nde fiil-tamlayıcı maddesinde tümleçlere gönderimde bulunmakta, tümleci ise, “Cümle içerisinde yalın ya da yükleme, yönelme, çıkma, vasıta durumu gibi bir durum eki almış olarak kendisini fiille ilişkili duruma getiren ad”⁴ olarak açıklamaktadır. Berke Vardar ise, fiil tamlayıcı ilişkisini “Birleşim Değeri” olarak adlandırmakta ve “Bağımsal dilbilgisinde, eylemleri bunlara bağımlı eyleyenlerin sayısına göre nitelendirme ve sınıflandırma ölçütü.”⁵ olarak açıklamaktadır. Kısaca fiil tamlayıcı ilişkisi, diğer öğelerin fiile bağlantısının nasıl gerçekleştiği veya fiilin diğer öğeleri alırken belirli ekler isteyip istemediği şeklinde özetlenebilir. Burada Zeynep Korkmaz’ın dikkat çektiği husus dilimizde öğeler arasında bağlantıları sağlayan çekim unsurlarından (çekim eklerinden) hal eklerinin fiille ilişkiyi belirlediğidir. Gramer kitaplarımızdaki fiil tamlayıcı ilişkisini ise Leyla Karahan, “Gramerlerimizde fiil-tamlayıcı ilişkisini esas alan tek sınıflandırma geçişli fiil-geçişsiz fiil sınıflandırmasıdır. Bu kabul

¹ Doğan Aksan, “Köktürkçenin Söz Varlığı Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* [1983], 1980–1981, s.21.

² Talat Tekin, *Türk Dilleri Giriş*, Yıldız Dil ve Edebiyat 2, İstanbul, 2003, s.31.; Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992, s.85.

³ Ahmet B. Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006, s.342.; Necmettin Hacıeminoğlu, *Karahanlı Türkçesi Grameri (KTG)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2008, s.1.

⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007, s.216.

⁵ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2007, s.46.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Kâşgarlı Mahmut'tan günümüze kadar gramer kitaplarımızda yer almıştır.”⁶ değerlendirmesiyle vermektedir.

Fiil tamlayıcı ilişkisini belirleyen unsurlardan biri olan hal eklerinden de kısaca bahsedelim. Eski Türk yazı dilinde kullanılan hal eklerini Cengiz Alyılmaz, ‘Hal ve Hal Çekimi’ başlığı altında işlevlerine göre bir sınıflandırmaya tabi tutmuş ve şu şekilde sıralamıştır:

“Belirten Hali: /+Ø/, /+G/, /+(n)İñ/; Belirtilen Hali: /+(s)I/, /+Ø/.

Nesne Hali: a) Belirtisiz Nesne Hali: /+Ø/.

b) Belirtili Nesne Hali: /+Ø/, /+°G/, /+I/, /+nI/, /+°n/, /+tiyin/, /+GARU/.

Bulunma Hali: a) Zamanda Bulunma Hali: /+Ø/, /+A/, /+TA/, /+KA/, /+ñA/, /+°n/, /+TA kisre/.

b) Mekânda Bulunma Hali: /+Ø/, /+KA/, /+ñA/, /+rA/, /+TA/, /+(y)A/, /+°G/, /+In/, /+GARU/, /ara/, /üze/, /sayu/, /+TA üze/.

Ayrılma Hali: /+TA/.

Çıkışlık Hali: /+TA/, /+TIn/, /+dIntA/, /+dIndIn/, /+dIntA yan/, /+dIn yan/.

Yönelme Hali: /+GARU/, /tapa/, /kodi/.

Birliktelik-Beraberlik Hali: /+°n/, /+IIGU/, /birle/.

Karşılıklılık Hali: /birle/, /+KA/.

Hedef Hali: /+A/, /+KA/, /+ñA/, /+GARU/, /UçUn/, /sAyU/.

Sebep Hali: /+Ø/, /+KA/, /UçUn/, /+TA ötrü/.

Vasıta Hali: /+°n/, /+GAR/.

Görelilik Hali: /+çA/, /+TA üze/.

Nasıllık Hali: /+çA/, /+°n/, /+sIzIn/, /+sIz/.

Nicelik Hali: a) Kesin Değer Hali: /Ø/, /yolu/. b) Yaklaşık Değer Hali: /+çA/.

Karşılaştırma Hali: /+TA/.

Sınırlandırma Hali: /+KA/, /+ñA/, /+rA/, /+ñArU/, /+KA tegi/, /+ñA tegi/.

Benzetme Hali: /+çA/, /+teg/.

Seslenme Hali: /+Ø/.”⁷

Günay Karaağaç ise Eski Türkçedeki hal eklerini diğer lehçelerle ve Türkiye Türkçesiyle karşılaştırmalı olarak “Ekli ve Edatlı Hal Çekimi” başlığı altında “1. Yalın hal (nominative) 2. İlgi hali (genitive): -ıñ/iñ; -nıñ/-niñ; -uñ/-üñ; -nuñ/-nüñ. 3. Yapma hali (accusative): (çekimsiz isimlerden sonra) -ğ/-g, (iyelikten sonra) -n,

⁶ Leyla Karahan, “Fiil Tamlayıcı İlişkisi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Eylül 1997, C: 1997/II, S: 549, s.209.

⁷ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi (OYSD)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1994, s.50-82.

(zamirlerden sonra) -nı/-ni. 4. Yaklaşma hali (dative): -ga/-ge. 5. Bulunma hali (locative): -da/-de; -ta/-te. 6. Uzaklaşma hali (ablative): -dın/-din; -tın/-tin. 7. Vasıta hali (instrumental): -(ı/-i/-u/-ü)n. 8. Eşitlik hali (equative): -ça/-çe. 9. Yön hali (directive): -garu/-gerü. 10. Sebep hali (causative): için 11. Karşılaştırma hali (comparative): teñlig. 12. Benzerlik hali (similative): Teg (>-tag/-dag); -ça; -layu. 13. Sınırlama hali (terminative, limitative): tegi”⁸ olarak vermektedir.

Talat Tekin “1. Yalın durum 2. İlgi durumu: +(n)İn 3. Belirli nesne durumu: +(X)g, +(I)n, +nI. 4. Verme-bulunma durumu: +kA, +A, +ñA 5. Bulunma-çıkma durumu: +DA 6. Yönelme durumu: +gArU, ArU, +rA. 7. Eşitlik durumu: +çA 8. Araç durumu: +(X)n 9. Birliklilik durumu: +IlgU”⁹ şeklinde yazıtlardaki hal eklerini sıralamaktadır.

Necmettin Hacıeminoğlu Karahanlı Türkçesi Grameri adlı eserinde Karahanlılar dönemi yazı dilinde kullanılan hal eklerini “1. Yalın hal: eksizdir 2. İlgi hali: -nıñ/niñ; -nuñ/-nüñ 3. Yükleme hali: -ğ/-g; -n; -nı/-ni. 4. Yönelme hali: -ka/ke, -ga/-ge; -a/-e 5. Bulunma hali: -da/-de, -ta/-te 6. Ayrılma hali: -da/-de, -ta/-te; -dın/-din, -tın/-tin; -dun/-dün 7. Eşitlik hali: -ça/-çe 8. Vasıta hali: -n; -la/-le. 9. Gösterme hali: -garu/-gerü; -karu/-kerü > -aru/-erü”¹⁰ olarak sıralar. Ayrıca zamirler başlığı altında “bulunmazlık hali: +sIz; soru hali: mü; ve yön gösterme hali: +gar”¹¹ hallerini de zamirlerle kullanılan hal ekleri içerisinde değerlendirir ve örneklendirir.

Fiil tamlayıcı ilişkisini belirleyen önemli unsurlardan biri fiilin cümlede yüklendiği anlamdır. Fiil cümledeki anlamına göre farklı bir tamlayıcı alabilmektedir. Örneğin, ‘Beñgü taşka urtum.’ (G 11) cümlesinde ‘taşa yazmak’ anlamında kullanılan ur- fiiline gelen tamlayıcı, yönelme hali (+kA) ile kullanılırken, ‘Yarıkında yalması yüz artuk okun urtı.’ (D 33) cümlesinde ‘vurmak’ anlamında ise fiil vasıta ekli (+In) tamlayıcısı ile kullanılmaktadır.

Fiil tamlayıcı ilişkisinin temel belirleyicisi elbette ki o dili kullananların yaygınlaşmış tercihleridir. “Fiil-tamlayıcı ilişkisinin şeklini, niteliğini ise o dili kullananlar belirler. Bazı fiillerin tamlayıcılarındaki hal eklerinin lehçe ve ağızlara göre farklılık göstermesi bu ilişkiyi algılayıştaki tasavvurdaki farklılıktan

⁸ Günay Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi (TSD)*, Kesit Yayınları, İstanbul 2009, s.61-81.

⁹ Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri (OTG)*, Türk Dilleri Araştırma Dizisi: 9, İstanbul 2003, s.105-118.

¹⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, *KTG*, s.29-31.

¹¹ Necmettin Hacıeminoğlu, *KTG*, s.33-53.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

kaynaklanmaktadır. Bazı lehçelerde atı binmek ifadesine karşılık, Türkiye Türkçesinde aynı ifadenin ata binmek şeklinde olması gibi.”¹²

Göktürk ve Karahanlı dönemlerine ait bu iki önemli eserimizde mevcut olan ortak fiillerin, alabildikleri tamlayıcılar açısından karşılaştırılması da en azından bu iki eserde fiil tamlayıcı ilişkisini algılayışı, bu algılayıştaki ortaklaşan ve farklılaşan noktaları az da olsa ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki 1. tabloda ilk yazılı belgelerimizden Kül Tigin Abidesi'nde ve Kutadgu Bilig'de ortak olan fiillerin hangi tamlayıcılarla kullanıldığı örnek cümleleri ile birlikte gösterilmiştir. Kül Tigin Abidesi'nde ve Kutadgu Bilig'de fiillerin yüklendiği anlamlar da 1. tabloda verilmiştir. Kül Tigin Abidesi'nde kullanılmış bir fiilin Kutadgu Bilig'deki kullanımında anlamsal olarak bir bağlantı kalmamış ise bu fiil incelemeye dahil edilmemiştir. 2. tabloda ise Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'de anlam ortaklığı olan fiillerin alabildiği tamlayıcılar örnek cümlelere yer verilmeden liste halinde verilmiştir. Kül Tigin Abidesi'nde kullanılmış bir fiil Kutadgu Bilig'de anlam genişlemesine veya daralmasına uğramışsa bu fiil başına “*” işareti konularak gösterilmiştir. Tablolarda, hal ekleri adlandırılmamış, sadece fiilin alabildiği ek veya edat yazılmıştır. Ancak belirtme hali +(I)n ve vasıta hali +In'ın karıştırılmaması için +In ekinden sonra parantez içerisinde (vasıta) yazılmıştır. Kül Tigin Abidesi'nin orijinal metni için Muharrem Ergin'in Orhun Abideleri¹³, Kutadgu Bilig'in dizini için Reşit Rahmeti Arat'ın Kutadgu Bilig¹⁴ ve Kutadgu Bilig'in orijinal metni için Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitapları içerisinde yer alan Mustafa S. Kaçalın'ın Kutadgu Bilig¹⁵ adlı eserleri esas alınmıştır.

¹² Leyla Karahan, *agm*, s.212.

¹³ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1995.

¹⁴ Reşit Rahmeti Arat, *Kutadgu Bilig*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

¹⁵ Mustafa S. Kaçalın, *Kutadgu Bilig*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/>.

TABLO 1.

Fiil ve Fiilin Anlamı	Örnekler	Fiil Tamlayı-cısı
Ağıt- (püskürtmek, dağıtmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Oza [k]elmiş süsin (Kül Tigin) ağıtıp (K 7) “nerek kadğurar sen nerek bu sığıt bayat hükmi keldi sığıtnı ağıt” (KB 1233) “negüke ulır sen negü bu sığıt bu kıl k edgü ermez munı sen ağıt” (KB 6312)	+(I)n +nI
Al- (almak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Tört buluñdaki budunuğ (kop) almış. (D 2) İgidmiş kağanıñın sabın almatın. (G 9) İlin altımız. (D 36) “ilig aldı açtı okıdı bitig sözün uktı aydı isiz ay tetig” (KB 1557) “muñar meñzetü keldi türkçe mesel okığıl munı sen köñül ögke al” (KB 319) “muñar meñzetü keldi türkçe mesel okığıl munı sen asığ özke al” (KB 1826) “özüñde kodı al kisi alsa sen bedük tüpke yakma bulun bolğa sen” (KB 4479) “sözüg barça tıñla kerekini al kereksiz sözüg sen yana ewre sal” (KB 5876) “kılıç birle aldı kör él alğuçı kalem birle bastı ol él başğuçı” (KB 2425) “devât koldı kâğad yana ok ilig kalem aldı elgin bitidi bitig” (KB 3896) “ölüm aldı méndin bu iki tatığ nerek emdi dünyâ ay bilgi batığ”	+(I)g +(I)n Ø +kA kodı ¹⁷ +nI birle ¹⁸ +In (vasıta) +dIn

¹⁷ Cengiz Alyılmaz, kodı edatını “yönelme hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. OYSD, s.67.

¹⁸ Cengiz Alyılmaz, birle edatını “birliklik-beraberlik hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. OYSD, s.70.

	(KB 4704) “eşitgil sözüğ ırte yalğan çıniğ çıniğ (özke) alğıl kına yalğanığ” (KB 5877) “neçe me çığay erse kalmaz açın alır bu ölüm kör tirigde öçin”¹⁶ (KB 5466) “özün otka atma bu dünyâ için kişi neñin alma küçeme küçün” (KB 1284) “tarılağ-turur bu ajun ay ilig negü ekse anda alır bu elig” (KB 5248)	+(I)g +(I)n +dA
Alkın- (tükenmek, mahvolmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Kop <i>anda</i> alkıntığ, (arılığ.) (G 9) “neçe tērse dünyâ tüker alkınur bitise kalır söz ajun tezgünür” (KB 114)	+dA Ø
Ar- (Aldatmak, kandırmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır. Ayrıca Kutadgu Biligde aynı yazında (اړ)bir ar- fiili daha vardır ki yorulmak, dermansız kalmak anlamında kullanılmıştır.</i>	Süçig sabin (yımşak) ağıp arıp. (G 5) “mēni ardı dünyâ okıdı sewe köñül bērdim erse irikti iwe” (KB 1172) “idi kéçki dünyâ üküş ardı halkığ kayusunda men-men ne munça sewittim” (KB 6562)	+In (vasita) +I +(I)g

¹⁶Ahmet B. Ercilasun, “öç almak” kelime grubunu birleşik fiiller içerisinde değerlendirmiştir. Geniş bilgi için bk. Ahmet B. ERCİLASUN, *Kutadgu Bilig Grameri Fiil (KBGF)*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1984, s.71.

Artat- (yıkamak, bozmak)	Türk budun, ilin <i>in</i> törünün kim artatı [udaçı erti]? (D 22)	+(I)n
Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	“nelük tilde körksüz yorır bu sözüğ nelük köñlüñi artatur sen özün” (KB 1082) “biri küç birisi osallık kılur bu iki bile beg ilin artatur”(KB 2024) “yüreksiz kişiler çerig artatur çerig artasa er <i>erig</i> artatur”(KB 2284) “suk erse bitigçi bilig artatur bitir umdu <i>birle</i> bitig artatur” (KB 2725) “kalı siñmese aş tadu artatur tadu artasa er kör iglep yatur” (KB 3579) “kalı kutsuz erse kişig tumlıtur karılık üdinde (kılınç) artatur” (KB 4706)	+I +(I)n +(I)g birle Ø +dA
Bar- (gitmek, varmak)	Yir <i>sayu</i> bardığ. (G 9) Iduk Ötüken y[ış budun bardığ.] (D 23)	sayu ¹⁹ Ø
Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	[kurıgaru (barığma) bardığ.] (D 24) Keñeris <i>tapa</i> bardı. (D 39) “ilig aydı barğıl takı ma negü yarağlıg söz erse tegür ay büğü” (KB 3276) “angar men barayın ya kelsün maña ziyâret üçün ol ay kızğu eñe” (KB 4938) “yori yangıl emdi yana ewke bar sakınç kadğu birle köñül kılma tar” (KB 6183) “özüm dünyâdın kaçtı keldi berü yana men negü <i>teg</i> barayın naru” (KB 3695) “barayın-men emdi kadaşım <i>tapa</i> kēñeyin añar-men bu iş ay apa”	+gArU tapa²⁰ Ø +gAr +kA teg²¹ tapa

¹⁹ Cengiz Alyılmaz, sayu edatını “mekânda (yerde) bulunma hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.61.

²⁰ Cengiz Alyılmaz, tapa edatını “yönelme hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.68.

²¹ Günay Karaağaç, “Ekli ve Edatlı Hal Çekimi” başlığı altında teg edatını “benzerlik hali” olarak ifade etmiştir. *TSD*, s.79.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 5654) “atın tuttı mindi bir oğlan bile kadaşı tapu bardı sewnü küle” (KB 4970) “ötündi iligke ayur-men bu kün barayın kadaşım taparu yodun” (KB 6279) “kimiñ yaşı altmış tüketse sakış tatı ğ bardı andın yayı boldı kış” (KB 367) “kişenlig küremez kerekçe yorır tuşağlı ğ yıramaz tilek çe barır” (KB 316) “harıslık bile ol tapu ğ başladı kéçe tañ da bardı işin işledi” (KB 6346) “yana aydı ay toldı kör ay oğul ne hâl in barır-men méni kör odul” (KB 1215) “yana aydı mund ın barur-men turup ilig tap ğ ıña bu özüm yüz urup” (KB 475) “yeter ol biligs iz barır bu otun iş barça buzlu kopar kök tütün” (KB 1763) “bu himmet mürüvvet bile barsa çaw bolur beg tileki yorır ötrü aw” (KB 2125)	taparu +(I)g +çA ²² +dA +In (vasıta) +dIn +sIz ²³ bile
Bas- (basmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Kırkız budun uğ uda basdımız. (D 35) Oğuz yağı ordu ğ basdı. (K 8) “kişi yası kolma özüñ kılma yas neçe edgölük kıl havâ ârzû bas” (KB 1315) “havâka basıkma ukuş birle kes et öz baş kötürse bilig birle bas” (KB 3346) “bu öl tumlı ğ artsa saña kılma yas isigin kuru ğ un am yandru bas” (KB 4627) “sak er tutçı itnıp osalı ğ busar osal bolma ğ ınça ya ğ ı ğ kim basar” (KB 2028) “negü tér eşitgil özi n basmış er	+(I)g, +dA Ø birle +nI +(I)g

²²Cengiz Alyılmaz, +çA ekini “nasıllık hali” yapan ekler içerisinde de değerlendirmiştir. *OYSD*, s.77.

²³Cengiz Alyılmaz, +sIz ekini “nasıllık hali” olarak değerlendirmiştir. *OYSD*, s.77.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	havâ boynı yençip özin tutmuş er” (KB 3639)	+(I)n
Basık- (garketmek, sokmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de basılmak, baskına uğramak anlamlarındadır.</i>	b[alılık] a b[as]ıkdı. (K 8) “katığlan ukuş birle başgıl havâ havâ ka basıksa bolur er yava” (KB 5403) “busuğda küder bu körünmez ecel osal ın basıkur umınçın ‘amel” (KB 6271)	+kA +kA +In (vasıta)
Bil- (bilmek, öğrenmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Anca biliñ. (G 13) Tegdükin (Türk begler kop) bilirsiz. (D 34) “kalı kançaka kirme tutgıl özüñ kalı kançasız bil uzatma sözüñ” (KB 27) “ukuşka biligke bu tulmaçı til yaruttaçı erni yonık til ni bil” (KB 162) “bu kutka inanma usa edgü kıl bu kün munda erse yarın and a bil” (KB 549) “kiçig erken öğret oğulka bilig kiçig de (bilig) bilse kötrür elig” (KB 1493) “ukuş birle uk iş bilig birle bil künüñ bolsu kutluğ kutadsunı yıl” (KB 2626) “tapuğ ka (özüñni çığay) bil çığay tapuğ ka (çığay) bil yazuklarka bay” (KB 3677) “meger bir bayat ol tükel muñsuzun muñ uğ bildeçi ol bağırsak tüzün” (KB 4777) “bu beglik işi boldı begler işi bu begler iş in bildi beglik kişi” (KB 1935) “osal bolsa begler işin bütürmez osal beg bütün bilgü beglik yemez” (KB 2027) “men iş kılğuçı-men sen iş körgüçi işig körgüç idin bilür kılğuçı” (KB 1939) “sén i bilsü ötrü yüzüñ körsünü	+çA +(I)n +sIz +nI +dA birle +kA +(I)g +(I)n Ø +dIn

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

[illegible]

²⁴ Talat Tekin, “hizmet etmişler” şeklinde anlamlandırmıştır. *Orhon Yazıtları (OY)*, Yıldız Dil ve Edebiyat 1, İstanbul, 2003, s.41.; Talat Tekin, “işig küçüg bir-” ifadesini deyimler içerisinde değerlendirmiştir. *OY*, s.20.

	(KB 858) “ölügli tirigke bérür pend tilin eşitgil anı sen köñülke alın” (KB 1448) “ısızim uwut ya ukuş ög bilig arığ sız (bu borka) bérür ay silig” (KB 2654) “séziksiz küdezür anı bir bayat tile kin bérür hem bulur edgü at” (KB 6248) “vezîrlık añar bérdi tamğa ayağ tuğı kövrügi birle bérdi kuyağ” (KB 1036) “bayat bérdi emdi kamuğ edgülük sén i bérdi artuk adın on ülüg” (KB 3122) “apa oğlını emdi erklig bayat törüttü iki iş üçün bérdi at” (KB 4854) “ot em kalmadı kör neçe kıldılar yaraşık ne erse anı bértiler” (KB 1061) “tilekim ni bérdiñ kamuğ ârzûlar erej dünyâ devlet üküş edgüler” (KB 1032) “keçürmiş tiriglik tüpi boldı yél bu kalmış tiriglik ne çe berge él” (KB 1439) “munıñ aşğı munda tileme serin bu aşğıñ bayat birge anda yarın” (KB 4205)	+In (vasıta) +sIz +In birle +I üçün ²⁵ +nI +çA +dA
Biti- (yazmak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Bu taş ka bu tamka (kop Yol[I]uğ Tigin) bitidim. (GD) Taş bitidim. (GB) “saña sözledim söz kumarı atı unıtma bu sözler köñül ke bitı” (KB 1341) “bitigü bile koldı kâğıd tetig bayat atı birle bitidi bitig” (KB 1342) “sözüm sözledim men bitidim bitig	+kA Ø +kA birle

²⁵ Cengiz Alyılmaz, üçün edatını “sebep hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.73.; Günay Karaağaç, “Ekli ve Edathı Hal Çekimi” başlığı altında “Sebep Hali” içerisinde “üçün edatının Eski Türkçede sebep hali olarak kullanıldığını” ifade etmiştir. *TSD*, s.77.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	sunup iki ajunnu tutğu elig” (KB 351)	Ø
	“iligdin selâm köñül aytu bitig bitidim esenlik <i>öze</i> ay tetig” (KB 3197)	öze
	“tejikler bitig <i>de</i> bitimiş munı bitigde yok erse kim ukğay anı” (KB 282)	+dA
	“idi yakşı aymış biliglig tüzün bitimiş bu kılğu işi <i>ni</i> sözün” (KB 5308)	+nI
	“ölürin bilip kılmış özke itig bitip kodmış atın tirigke bitig” (KB 258)	+(I)n
	“bitig ıdtı ilig öz elg <i>in</i> bitip negü sözledi erse körgil okıp” (KB 3471)	+In (vasıta)
	“bitise okısa eşitse söz <i>üg</i> anın ötrü bilge kılur er özüñ” (KB 2629)	+(I)g
	“neçe me bilig bilse begler özi bitigçi kerek ol bitise söz <i>i</i> ” (KB 2674)	+I
	“saña barğu erse itinil itig munu men özüm <i>din</i> bitiyin bitig” (KB 3186)	+dIn
	“yana ok negü <i>teg</i> bitiyin bitig bitig orniña sen bitig sen tetig” (KB 3889)	teg
Bol- (olmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Tengri teg tengri <i>de</i> bolmış Türk Bilge Kağan (G 1) Beglik ırı oğlın kul boldı ²⁶ . (D 7) Tabğaç kağan <i>ka</i> yağı bolmış ²⁷ . (D 9) <i>Anda kisre</i> Yir Bayırku Ulug İrkin yağı boldı. (D 34) Az budun yağı boldı. (K 2) Tengri yir bulğakın <i>üçün</i> yağı boldı. (K 4) “yéme bu kitâb ol idi ök ‘azîz	+dA +(I)n +kA +TA kisre ²⁸ Ø üçün

²⁶ Talat Tekin, “kul bol-” fiilini, “Ad ya da Sıfat+Yardımcı Eylem” başlığı altında birleşik fiil olarak değerlendirmiştir. *OTG*, s.98.

²⁷ Talat Tekin, “yağı bol-” fiilini, “Ad ya da Sıfat+Yardımcı Eylem” başlığı altında birleşik fiil olarak değerlendirmiştir. *OTG*, s.98.

²⁸ Cengiz Alyılmaz, “+TA kisre” için “zamanda bulunma hali” ni ifade etmek için kullanılan “ek+edat birleşimi” görüşünü belirtmektedir. *OYSD*, s.61.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	biliglig ke bolğay biligdin teñiz” (KB 9)	+kA
	“ukuş kayda bolsa uluğluk bulur bilig kim de bolsa bedüklük alur” (KB 154)	+dA
	“üdiñe küdezgü işig iwmegü kamuğ iş üdin de bolur ay bügü” (KB 557)	
	“bu yalñuk atı boldı yalñluk üçün bu yalñluk uruldı bu yalñuk üçün” (KB 197)	üçün
	“buşı bolsa yalñuk biligs iz bolur kalı öwke kelse ukuşsuz kılur” (KB 334)	+sIz
	“kişi kirmedük ilke kirse kalı kelin teg bolur er ağıñ teg tili” (KB 494)	teg
	“tapuğ kıl tapuğ birle kul beg bolur tapuğ siñmeginçe tilek kim bulur” (KB 612)	birle
	“uluş kendke kirse meniñ bu özüm kişi birle bolğa işim hem sözüm” (KB 4687)	
	“könilik öze boldı beglik ulı bu beglik köki ol könilik yolu” (KB 821)	öze
	“tilek çe bolur iş tapuğçı bedür tapuğçı bedüse beg atı bedür” (KB 1757)	+çA
	“atañ öldi kaldıñ sen oğlan kiçig kiçigke bedük tin bolur yol keçig” (KB 1793)	+dIn
	“sewinçin körü barsa âhır sakınç sakınçin tirilse bolur kin sewinç” (KB 3550)	Ø
	“negü tér eşit boğuzı egni bütün barım tap tése er bolur beg kutun ” (KB 3798)	+In (vasıta)
	“negü kolsa kolmış tilekin bulur negüg bol tése ol tilemiş bolur” (KB 3901)	+(I)g
	“ilig aydı emdi bu erse yarağ bitiyin bitigim angar bolsu ağ” (KB 3185)	+gAr
Bul- (almak, elde etmek)	Umay teg ögüm katun kuting a inim Kül Tigin er at buldı. (D 31)	+kA
	“bir ança yarutmış halâyıkka ol	

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Kelime Kutadgu Bilig'de bulmak anlamındadır.	bir ança kulavuz bulur yitse yol” (KB 129) “méni buldaçı er tutup beklese kaçumaz-men andın söz aydım kese” (KB 700) “ikinci uwut ol üçünçi köni bu üç neñ bile er bulur kut küni” (KB 1660) “takı bir ajunuğ bulayın tése könilik bütünlük bile kol usa” (KB 1745) “bağırsak kuluğ bulsa begler tilep anı tutğu altun kümüşke kalap” (KB 3127) “bağırsaknı bulsa bağırka urun maña mundağ aydı bilig hem ukuş” (KB 1947) “bu yalñuzlukumdın maña yası yok et öz dın esenin munn buldum ok” (KB 3359) “idimni tiler men özüm usı yok mışânn bulur-men körüglisi yok” (KB 4781) “tilek ârzû ni‘met tükél yése sen tırıglik suwn sen bulup içse sen” (KB 6148) “bu beglik köki sak oduğluk-turur takı bir ajun kolsa mundn bulur” (KB 5258)	Ø +I bile +(I)g +nI +In (vasıta) +(I)n +dIn
Eşid- (işitmek) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Sabimn (tüketi) eşidgil. (G1) Türk begler, budun, bunnı eşidiñ. (G10) Türk Oğuz begleri budun eşiding. (D 22) “udır erdiñ erse tur aç emdi köz eşitmediñ erse eşit mende söz” (KB 83) “bu sözke tanukı munu keldi söz bu söznı eşitgil sözüg munda üz” (KB 153) “negülük tése sen ayayın saña eşitgil sözümnı ay ersig toña” (KB 196) “sewinçin yoriğlı ay edgü yégit sözümni yawa kılma köñlün eşit” (KB 359) “bir ay toldı atlığ er erdi tetig	+(I)n +nI Ø +dA +nI +In (vasıta)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	eşitti bu çawıġ itindi itig” (KB 462) “eşittim yıraktın anıñ çawını biligin ukuşın silig sawını” (KB 527) “bu ay toldı hâlin eşitti ilig ölüm tutġakı ig tegürmiş elig” (KB 1067) “eşitti kör ögdülmiş aydı ata idi ked ukulmuş ölümüg yete” (KB 1203) “eşittim séni men ilig birle tép bodunka tusulur bilig birle tép” (KB 3304)	+ (I)g +dIn + (I)n Ø birle
İt-(göndermek, bırakmak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Türk begler Türk atın itti. (D 7) Tabġaç kaġanıñ içreki bedizçig itti. (G 12) “sewüg sawçı ıdtı baġırsak idi bodunda talusı kişide kedi” (KB 34) “ajun tındı ornap bu hakan öze anın ıdtı dünyâ tañuklar tüze” (KB 93) “bularda birisi biriñe yaġı yaġıka (yaġı) ıdtı kesti çoġı” (KB 144) “özüm kalsa yalñuz kara yér katın mangar ıdgıl anda üküş rahmetin” (KB 395) “bilir sen séziksiz ajun begleri yalawaç ıdur ildin ilke eri” (KB 2593) “anı ıdsa bolġay yalawaçlıkın yırak erse yat baz öz erse yakın” (KB 2568) “kadaşını ıdtım bu ögdülmişig sözümni tegürgey ukup bilmişig” (KB 3202) “okıtçı ménı ıdtı emdi saña ménı yalñuz ıdma ay ersig toña” (KB 3470) “ıdur-men séni kör bu hâcet üçün okı edġü birle okıma küçün” (KB 4953)	+ (I)n + (I)g Ø +In (vasıta) +kA +gAr +dIn +nI +I üçün
İgit- (beslemek) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin	Türk budunug (yiçe itdi,) igit[t]i. (D 16) Ölteçi budunug tırgürü igit[t]im. (D 29) Iġar oġlanıñızda tayġunuñuzda (yigdi) igidür ertigiz. (GD)	+ (I)g +dA

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	“sewinç birle igdip tükel semritür sakınç kadğu birle yana yawrıtur” (KB 3549) “törütüti igidti bu üdke tegi takı ma igidgey ay dünyâ begi” (KB 3744) “oğul kız törüse seniñ ay teñin ewiñde igidgil igidme öñin” (KB 4504) “yok erdim törütüti igidti meniñ kiçig oğlan erdim bedütüti meniñ” (KB 1097) “karındın çıkardıñ karınka kirür şekerdin igidtiñ yılanka bérür” (KB 1515) “yılan kurt koñuz yemi öz igdileyü bu ni‘met bile men negüke igidtim” (KB 6559)	birle +ke tegi²⁹ +dA +I +dIn +kA
İt- (düzene sokmak) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamın yanı sıra yapmak, etmek, eylemek, kılmak anlamlarını da yüklenmiştir.	Törüg itmiş. (D 3) Tölis Tarduş [budunuğ anda itmiş.] (D 13) Anca itdimiz. (D 21) Soğdak budun iteyin. (D 39) “büğü bilge begler bodunka başı kılıç birle itmiş biligsiz işi” (KB 223) “élin itmiş ötrü bayumış kara kara baylıkın kılmış özke tura” (KB 256) “süsin itse yapsa ma yortuğ tüzüp kedin kalmasa er ya öñdün ozup” (KB 2244) “bu ay toldı itti kör at ton tolum ayur köndüreyin tapuğka yolum” (KB 474) “ne teñsiz ölüm sen ay yawlak ölüm tusulmaz sanga itse tük miñ tolum” (KB 1537) “kaçığlığ yeter ol uçuglığ tutar sinukuğ sapar ol buzukuğ iter” (KB 1858) “saña kılğu işler bu ol ay ilig	+(I)g +dA +çA Ø birle +In Ø +kA +(I)g

²⁹ Cengiz Alyılmaz, “+kA tegi” için “sınırlandırma hali” terimini kullanmıştır. OYSD, s.80.; Günay Karaağaç, “Ekli ve Edatlı Hal Çekimi” başlığı altında “Sınırlama Hali” içerisinde “tegi edatının Eski Türkçede sınırlama hali olarak kullanıldığını” ifade etmiştir. TSD, s.81.

	muni kıldıñ erse sen ittiñ ilig” (KB 5540) “kalın sü yayılsa için bulğaşur anı itse bolmaz yarağsız tuşur” (KB 2336) “ilig aydı öğlen ay ögdülmişe du‘â birle itgil angar sen işe” (KB 6305)	+nI +gAr
Kal- (kalmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Anda kalmış. (G 9) Köğmen yir sub idisiz kalmazun. (D 20) “birindin biriñe mîrâslar kalıp adınlarka bérmez öziñe alıp” (KB 14) “kişi ölse andın kumarı kalır munukı kumarum saña ay bilir” (KB 1467) “idi kéçki söz ol meselde kelir ata ornı atı oğulka kalır” (KB 110) “bularda eñ üstün sekentir yorır iki yıl sekiz ay bir ewde kalır” (KB 131) “bu ay toldı aydı eşitsü ilig tilin sözlemese kalur bu bilig” (KB 1019) “sen ök sen sakınçım barır-men muñun kiçiglikte minsiz kalır sen bu kün” (KB 1216) “atalığ atasız kalır yalñuzun analığ anasız bolur ögsüzün” (KB 5380) “tuz etmek hakı tép küdezigli barmu kümüş gevher altun bile men kalayı” (KB 6584) “neçe miñ yaşasa âhir ölgülüg neçe tirse dünyâ kalır arkara” (KB 6636) “menin köksegüçi méni kalmadı asığ kılmadı sü itiglig tolum” (KB 4830)	+dA +sIz +dIn +kA +dA Ø +sIz +In (vasıta) bile +ra +I
Kazgan- (kazanmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki</i>	kimke ilig kazğanur men. (D 9) Ança kazganıp (D 27) Altı vigirmi yaşına eçim kagan ilin törüsin ança kazgandı. (D 31) “kişi munça emgek bile kazğanıp uzun kalmaz erse nerek neñ yığıp”	+kA, +(I)g +çA, +(I)n bile

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<i>anlamını korumaktadır.</i>	(KB 4683) “kümüş işke tutsa tüker alkınur sözüm işke tutsa kümüş kazğanur” (KB 189)	Ø
Keç- (geçmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamın yanı sıra ölmek anlamını da yüklenmiştir.</i>	Ol yıl ka (Tü[rgiş tapa Altun yışığ] toga) İrtiş ögüz üg keçe (D 36) “yégitlik kaçar ol tiriglik uçar bu tüş teg ajund ın (özün terk) keçer” (KB 231) “küşüş tut yégitlik keçer s ende terk kaçar bu tiriglik neçe tutsa berk” (KB 361) “kimiñ kır ta keçse tiriglik yılı esenleşti erke yégitlik tili” (KB 364) “köñül til kiçig tuttu kılkı oñay yaraştı kamuğ birle keçti kün ay” (KB 1695) “tiriglik tédukün bu yél teg keçer kaçar tutsa bolmaz anı kim bulur” (KB 693) “kılınçı oñay bolsa kılkı köni sewin in keçer kör uş ol beg küni” (KB 1977) “uruğluğ kerek hem sakınuk köni könilik öze keçse ötrü küni” (KB 2186) “negü tér eşitgil küsemiş kişi keçer üdle kig ked sınamış”(KB 3312) “ölümüg biligli ay kılkı osal keçer bu tiriglik özüñ ülgü al” (KB 5144)	+kA, +(I)g +dIn +dA birle teg +In (vasıta) öze +(I)g Ø
Kel- (gelmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Köz de yaş kelser, köñül te sıgıt kelser. (K 11) Yaraklığ kand ın kelip (D 23) Türgiş kagan süsi Bolçuda ot ça bor ça kelti. (D 37) Yoğçı sıgıtçı Kıtany Tatabı budun başlayı Udar señün kelti. (K 12) ölü yitü yadag ın yalın ın (yana) kelti. (D 28) “uwutluğ silig bolsa kılkı tüzün kelir andın edgü kılın ın söz ün ” (KB 2444) “tapuğ ka kelip kut kapuğda-turur kapuğda turuğlı tapuğda-turur” (KB 100)	+dA +dIn +çA Ø +In(vasıta) +In(vasıta) +kA

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	“idi kéçki söz ol meselde kelir ata ornı atı oğulka kalır” (KB 110) “bu sözke tanukı mnu keldi söz bu sözni eşitgil sözüg munda üz” (KB 153) “bilig kıymetini biliglig bilir ukuşka ağırlık biligdin kelir” (KB 472) “tapınmak üçün keldim ewdin turup uzun yol yorıdım saña yüz urup” (KB 599) “kimiñ boldı erse oğul kız kisi negü teg kelir ol kişiniñ usı” (KB 1165) “yoluñ oñça kelse itildi işiñ kalı solça kelse ulıp çal başıñ” (KB 1392) “yanut bérdi ögdülmiş aydı özüm tilek birle keldi açayın sözüñ” (KB 3454) “séziksiz kelir utru meñü ajun erej erse emgek uzalmaz uzun” (KB 4906) “telim tüş bolur yém içimke barır yarağsız yemiş bolsa teñsiz kelir” (KB 6605) “bu kut kelse yalñuk kutadur köni tümen ârzü birle talulap yér aş” (KB 682)	+dA +nI +dIn üçün teg +çA birle +sIz Ø
Kelür- (getirmek) Kelime Kutadgu Bilig’de Kültigin Abidesi ile aynı anlamda fakat keldür- şeklinde kullanılmıştır.	Ebin barımın ([kalı]sız kop) kelürti. (K 1) Bir tümen ağı altun kümüş kergeksiz kelürti. (K 12) Bunca bedizçiğ Tuygut ilteber kelü[r]ti. (KD) [Tabğ]aç kağanda (bedizçi) kelürtüm. (G 11) “ayıttı ilig aşnu odğurmışığ ayur sözle keltür sözüñni bışığ” (KB 3842) “katığlan anı keldür emdi maña kuruğ kelme ansız maña ay toña” (KB 3277) “toğardın batarka yorıp tezgünür tilemiş tilekiñ sanga keldürür” (KB 4423) “bir ança turup söz ayıttı ilig ayur sözle keldür ay kılık silig”	+(I)n +sIz +(I)g +dA +nI +kA Ø

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 4898)	
Kılın- (yaratılmak, vücuda getirilmek) Kelime Kutadgu Bilig'de kılınmak, yapılmak anlamlarındadır.	Üze (kök teñri) asra (yagız yer) kılındukda (D 1) İkin ara kişi oğlu kılınmış. (D 2) Anda kisre inisi eçisin teg kılınmaduk erinç, (D 5) “keçer kün içinde kerekiñ alın köçütçi kelirke itigin kılın” (KB 3788) “tapuğ öz kılın kılma özke yağı yağılığ kişiye kopar miñ çoğı” (KB 4232) “negü teg kılınsa sen andağ kılın süçig sözlese söz süçig bol tilin” (KB 4307) “münol bu tiriglik tile edgü at isiz kılma edgün kılın meñü at” (KB 4468) “kalı tuşsa takşır yana ‘udri kol tilin künde tevbe’ kılınğıl yañı” (KB 5289) “kişi bol kişi ke kişilik kılın kişi atı ögdi özüñke alın” (KB 5789) “körü alsa yat baz keligli kişig ağır tutsa koldaş kılınmış işig” (KB 2548)	üze ³⁰ ara ³¹ teg +TA kisre +(I)n Ø teg +In(vasıta) +dA +kA +(I)g
Kir- (girmek) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Anda yana kirip (D 38) “kalı kançaka kirme tutğıl özüñ kalı kançasız bil uzatma sözün” (KB 27) “okıdı kör ay toldıka kıldı yol bu ay toldı kirdi kawuştırdı kol” (KB 766) “et öz ülgı barça boğuzdın kirür bu cân ülgı çın söz kulaktın kirür” (KB 991) “isizim yégitlik tiriglik isiz ökünçün sığıt birle gürke kirür”	+dA +kA Ø +dIn birle

³⁰ Cengiz Alyılmaz, üze edatını “mekanda (yerde) bulunma hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.61.

³¹ Cengiz Alyılmaz, ara edatını “mekanda (yerde) bulunma hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.64.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 1516) “turup tağka kirmiş özüñ yalñuzun tapuğ kılğuka bu tapuğ ked uzun” (KB 3204) “negü tér eşitgil özin tutnur er ödinde kirip kör ötüg ötnür er” (KB 4103)	+In(vasita) +dA
Kon- (konmak, yerleşmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Biriye (Çoğay yış, Tögültün yazı) konayın. (G 6) “kayusı kopar kör kayusı konar kayusı çapar kör kayu suw içer” (KB 73) “kara erdi kuzğun tüsi teg başım kuğu kondı başka yetildi yaşım” (KB 5643)	+A ³² Ø +kA
Kör- (görmek, tâbi olmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki tabi olmak anlamını yitirmiştir.</i>	Tabğaç kağanka körmiş. (D 7) Anı körüp (G 13) Angar körü (biliñ.) (G 11) On Ok oğlinga tatinga tegi bunı körü (biliñ.) (G 12) “ol élniñ bögüsü hakîmi turup at urmış ol élniñ törüçe körüp” (KB 27) “akı sûretin kim köreyin tése kelip körsü hakan yüzini usa” (KB 104) “kişi edgü atın kör, alkış bulur atıkmiş isiz ölse karğış bulur” (KB 246) “tüzün kılkı alçak bağırsak köñül köreyin tése kel munı kör amul” (KB 107) “kamuğ neñni kördüm öz ügrün yorır kişi yılkı kuş kurt öz ügrin bilir” (KB 4196) “ukuşun ağar ol biligin bedür bu iki bile er ağırlık körür” (KB 289) “kiçig oğlanığ kör ukuşka ulam yaşı yetmeginçe yorımaz kılâm” (KB 293) “hâcib aydı aşnu maña kelsüni köreyin anı men ménı körsüni”	+kA +nI +gAr +kA tegi +çA +In +nI bile +(I)g +I

³² Cengiz Alyılmaz, +(y)A ekini “mekanda (yerde) bulunma hali” eki olarak değerlendirmiştir. OYSD, s.63.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 509) “ilig kördi terkin okıdı anı ayıttı negü kıldı üdlele seni” (KB 1582) “ata bardı ornı kuruğ hem kokuz kokuz tolğuka kördüm oğlın ked uz” (KB 1626) “tüşümdemü kördüm seni men yatıp körürde yitürdüm yıradıñ batıp” (KB 6303) “yana yığlasa tüşte körse sakınç erej birle awnur bulur miñ sewinç” (KB 6026)	Ø +kA +dA
Kötür- (götürmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamının yanı sıra kaldırmak, yükseltmek, yok etmek anlamını da yüklenmiştir.</i>	(tengri töpüsünde tutup) yügerü kötürmiş erinç. (D 11) “bu yañlığ tapuğka itindi ajun yağı boynı egdi kötürdi özün” (KB 101) “üdürdi adırdı kötürdi meni azuklar yolındın kiterdi meni” (KB 385) “yana kür küwez erdi kılkı köni küniñe kötürdi bu kılkı anı” (KB 409) “kötürdi saw altun kümüş neñ tawar ayur öz muñadsa maña bu yarar” (KB 485) “törüttüñ meni sen kötürdün kutun yazukluğ kuluñ men tapuğsuz otun” (KB 1258) “ilig me kötürsü kumarı birin kutadğay bu kün hem tusulğay yarın” (KB 6324) “özün meñü beglik tilese tuçı törü kıl bodundın kötürgil küçi” (KB 1435) “kamuğ edgüleriğ (ağır tut) kötür isizlerni tutma iligdin kotur” (KB 1455) “kişilik üçün at urundı kişi kişilik bile at kötürdi kişi” (KB 1600) “ağırladı ança kötürdi örü uçuzladı ança yawuzrak körü” (KB 1717) “iç ilde kötürgil bodun küçlerin taşirtin arıtıl karakçı barın” (KB 5547)	+GARU +(I)n +I +kA, +nI Ø +In (vasıta) +dIn +(I)g bile +çA

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

		+dA
Küzed- (gözetmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i> <i>Ayrıca Kutadgu Bilig’de aynı anlamda küdez-fiili de kullanılmıştır.</i>	Kül Tiginig küzedü (B)	+(I)g
	“yine bu ra’iyyet küdezgü anı melik me küzetse teni me cânı” (KB 43)	+I
	“sêni men küdezgü kerek men kéçe méni ol küdezür söz aydım açâ” (KB 3765)	
	“neteg kim biligsiz bilümez muni ukuşluğ ukupan küzetür anı ” (KB 22)	+nI
	“sözüñni küdezgil başıñ barماسun tiliñni küdezgil tişin sınماسun” (KB 167)	
	“biliglig bilig bérđi tilke bışığ ayâ til idisi küdezgil başığ” (KB 168)	+(I)g
	“üdiñe küdezgü işig iwmegü kamuğ iş üdinde bolur ay büğü” (KB 557)	+kA
	“bayat bérđü küç bu tapuğ kılğuka küdezsü sangar öz tapuğ yazğuka” (KB 600)	+gAr
	“isizdin küdezgil ula edgüke muñadturmağıl sen yégü kedgüke” (KB 1264)	+dIn
	“kalınka katılса sen bekle sözüğ kişiler ewinde küdezgil közüñ” (KB 1324)	+dA
	“kayu beg bodunka törü bérnese küdezmese bodnıñ yégüçi yése” (KB 2136)	+(I)n
	“serimlig kerek hem tuta bilse öz közin ked küdezse tilin tıdса söz” (KB 2480)	
	“özüñni negü teg küdezse özüñ işiñni anı teg küdez kes sözüğ” (KB 4268)	teg
	“kalı teñsiz erse tüşi ked yawuz çığayka bérıp neñ küdezgü et öz” (KB 4369)	Ø
	“séziksiz küdezür anı bir bayat tilekin bérür hem bulur edgü at” (KB 6248)	+slz

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Olur- (oturmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kültigin Abidesi ile aynı anlamda fakat oldur- şeklinde kullanılmıştır.</i>	Bu öd ke olurtum. ³³ (G1)	+kA
	Neñ yılsığ budun ka olurmıdım. (D 26)	
	Türk kağan Ötüken yış olursar. (G 3)	Ø
	Bu yir de olurup. (G 4)	+dA
	Tengri yarlıkadukın üçün ([ö]züm kutum) bar üçün (kağan) olurtum. (G 9)	üçün
	İçre aşsız, taş ra tonsuz, ³⁴ yabız yablak budunda üze olurtum. (D 26)	+rA ³⁵ , +dA üze ³⁶
	Kişi oğlın da üze (eçüm apam Bumın Kağan İstemi Kağan) olurmuş. (D 1)	+çA
	İkin ara, idi oksuz Kök Türk anca olurur ermiş. (D 3)	
	“ilig bir kün ay toldını ündedi orun bérdi oldur téyü imledi” (KB 955)	Ø
	“ilig bir kün oldrup özi yalñuz un okıp kirdi ay toldı sewnür özün” (KB 620)	+In (vasıta)
Ö- (düşünmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Anyığ bilig anda öyür ermiş. (G 5)	+dA
	Bir todsar açsık ömez sen. (G 8)	Ø
	“negü tér eşitgil ay ilçi бүгү бүгүлөп кılır ilçi künde ögü” (KB 3142)	+dA
	“kadaşı uzattı kör ögdülmişig tutuzdı takı söz ömiş bilmişig” (KB 3834)	+(I)g
	“kılayın tése sen bayatka tapuğ”	+kA

³³ Ahmet B. Ercilasun, bu cümleyi “Bu zamana hükmettim” şeklinde yorumlamaktadır. Bu yoruma göre fiil oturmak değil mecazi bir anlam yüklenerek hükmetmek anlamında kullanılmaktadır. Geniş bilgi için bk. Ahmet B. Ercilasun, *Makaleler*, Hazırlayan, Ekrem Arıkoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s.92.

³⁴ Talat Tekin, “içre aşsız, taşra tonsuz” ifadesini deyimler içerisinde değerlendirmiştir. *OY*, s.19.

³⁵ Cengiz Alyılmaz, +rA ekini “mekanda (yerde) bulunma hali” için kullanılan ekler arasında değerlendirmiştir. *OYSD*, s.62.

³⁶ Cengiz Alyılmaz, “+dA üze” için “mekânda (yerde) bulunma hali” ni ifade etmek için kullanılan “ek+edat” birleşimi görüşünü belirtmektedir. *OYSD*, s.61.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	et özke ömiş bérme yapğıl kapuğ” (KB 4560)	
Ökün -(pişman olmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Antag öd ke ökünüp (D 40) “tiriglik üçün öknür erse özün ökün tutçı yığla kurıtma közün” (KB 1239) “ökündi bu ay toldı tındı uluğ ayur-men yitürdüm könilik yoluğ” (KB 1128) “küser-men yégitlik ke öknür özüm ökünçüm asığ yok keser-men sözüm” (KB 363) “ukuş suz ökündi ayur ay ukuş seniñsiz muñadur-men artuk üküş” (KB 1859) “oğulsuz ölürde ökündi til in ayâ kin keligli oğul kız kılın” (KB 3373)	+kA üçün Ø +kA +sIz +In (vasıta)
Öl- (ölmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Öküş Türk budun öltüg. (G 6) Ol at anda ölti. (D 33) “kişi tuğdı öldi sözi kaldı kör özi bardı yalñuk atı kaldı kör” (KB 182) “telim halklar öldi bu boğuzı üçün kara yér katında yéyür ot öçün” (KB 4328) “kanı ol tütüşügli dünyâ üçün turu kaldı dünyâ ol öldi kü çün ” (KB 6442) “kızığ tutma ewde uzun begsizin ökünç birle ölgey özün ıgsizin” (KB 4510) “ne begler yaturlar kara yér bolup ne bilge büğü sızdı yér de ölüp” (KB 4723) “bu köñli bedük er osallık kılur osal er ya buzlur ya üds üz ölür” (KB 2297)	Ø +dA Ø üçün +In (vasıta) birle +dA +sIz
Ölür -(öldürmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kültigin</i>	Kırkız kagan ın ölürtümüz. (D 36) Kaganın anda ölürtümüz. (D 38) Karluk uğ ölürtümüz, (altımız.) (K 2)	+ (I)n +dA + (I)g

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Abidesi ile aynı anlamda fakat öldür- şeklinde kullanılmıştır.	Türk budun ölüreyin (uruşsıratayın.) (D 10) “muñukmış kişiler ölümüg kolar ölümüg koluğlı er öldür ölür” (KB 2397) “uwutka bolup korklık alplik kılır ögünçke bolup er özin öldürür” (KB 2292)	Ø Ø +(I)n
Sakın- (düşünmek) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigîn Abidesi’ndeki anlamın yanı sıra sakın-, san-anlamını da yüklenmiştir.	Anca sakındım. (K 11) “negü bar ajunda ölümün katığ ölümüg sakınsa kiter miñ tatığ” (KB 1139) “sözün kesti ança sakındı turup akıttı közün yaş kör oğlın körüp” (KB 1157) “tapuğka érig bol bayatka tapın yazuktın yarak tur özüñni sakın” (KB 1329) “bütünsüz bar erse yıratğu anı siziklig bar erse sakıñu am” (KB 2584) “ay odğırmış emdi okır-men sēni öz aşğı tiler tép sakınma ménı” (KB 3257) “negü tér eşitgil sakınuk başı bu dünyâ işindin sakınmış kişi” (KB 3566) “töşek koldı yattı sakındı özün negü sözlegüsi kadaşı közün” (KB 3950) “teşi teg yémegil yéme tawrakın silig bolma artuk tişi teg sakın” (KB 4132) “yéme keçti kaç kün bu sözke adın sakındı ilig baktı ördün kédin” (KB 4933) “bu künke yarın bar ayıtğu küni yarınka sakınsa yorığı köni” (KB 5309)	+çA +(I)g +çA +nI +I +dIn +(I)n teg Ø +kA
Sanç- (mızraklamak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigîn	Altı erig sançdı. (K 5) Süsin sançdıımız. (K 6) Tokuz eren sançdı. (K 9) “tiren arka bérme yağıka bolup yağığ sanç yok erse uruş yat ölüp” (KB 2378)	+(I)g +(I)n Ø +(I)g

<i>Abidesi'ndeki anlamının yanı sıra dürt-, vur-anlamını da yüklenmiştir.</i>	“çerig sançmış alp er tutuzmış ayu maña tört miñ er sü tükel sü téyü” (KB 2335) “bu saklık <i>bile</i> sançtı begler yağı osallık bile buzdı beglik bağı” (KB 2026)	Ø bile
Sıma- (Kırmamak) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Meniñ sabımın sımadı. (G 11) “bu iş tuş yükin yüd sıma köñlini sözümni unıtma küdezgil munı” (KB 4264) “havâ ârzû boynı sımağınça öz könilik yolña kirümez et öz” (KB 4807)	+(I)n +nI Ø
Sök- (sökmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Sünüg batımı karıg söküpən (D 35) “ayu bér maña sen kayusı yarar çerigin sögüp ol yağısın tarar” (KB 2268)	+(I)g +(I)n
Teg- (değmek, ulaşmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	taluyka (kiçig) tegmedim. (G 3) Alp er bizinge tegmiş erti. (D 40) “katılsa kılıç baldu birle teğiş tişin tırnakın teg yaka tut iliş” (KB 2377) “atam kıldı erdi kör edgü du‘â du‘â <i>birle</i> tegdim bu yérke ağa” (KB 1803) “kapuğka tegip tüşti kirdi yorıp körü aldı hâcib kişisi kelip” (KB 520) “mungar tegdi kesti sözini ilig turup çıktı ögdülmiş akru silig” (KB 4932) “sınamış bütülmüş kişig tut katığ saña teggey <i>andın</i> tümen miñ tatığ” (KB 1300) “ajunuğ neçe térse öz ölgülüg iki böz tegir ol saña belgülüg” (KB 3616)	+kA +In (vasıta) birle +kA +gAr +dIn Ø
Tıñla- (dinlemek) <i>Kelime Kutadgu</i>	Bu sabimın (edgüti) eşid, (katığdı) tıñla (G 2) “idi yakşı aymış kişide burun sözüğ tuñla kılma köñülde orun”	+(I)n +(I)g

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<i>Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	(KB 5874) “eşittim sözüñni ögün tıñladım sözüm kestim emdi sözüg teñledim” (KB 4875) “idi yakşı aymış biliglig bögü biliglig bögüler sözün tıñlağü” (KB 3594) “çığay tul yetim kıssa^ bérse ötüğ anı (barça) tıñlap ötüñse ötüğ” (KB 2498)	+In (vasıta) +(I)n +nI
Ti- (demek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Türk kara kamağ bodun anca timiş: (D 9) “ırânlığlar şâh nâme^ térler mungar tûrânlığ kutadğu bilig tép ukar” (KB 30) ““adılka (kün toğdı ilig) tép atar anı kör meliklik kurnıa tutar” (KB 68) “sénı siz téseler anı siz tégil takı anda yégrek yanut sözlegil” (KB 4310) “negü tér eşitgil ukuşluğ bögü bögüler sözün (sözke ul tüp) tégü” (KB 6061) “kalı biz kişi ersemiz ay bögü olarığ seziksiz fırişte tigü” (KB 6428) “ımançsız téme emdi sökme méni ımanç kılmağa dünyâ kodğa séni” (KB 1091) “bu ma'nî üçün (atım ay toldı) tép atadı biliglig sözün yinçe yıp” (KB 748) “tilin sözlemese ağın tér kişi üküş sözlese atı yañşak başı” (KB 1027) “maña bütsü méndin téyü bilmesü yéme yarlığ eştip kite turmasu” (KB 3179)	+çA +gAr +kA +I, +nI +(I)n +(I)g +sIz üçün Ø +dIn
Tik- (dikmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamının yanı sıra dürtmek, sokmak, (ağaç) dikmek</i>	Kañım kağanka Baz kağanığ balbal tikmiş. (D 16) “ısız işke yakma saña kılğa kor ısızlık yılan ol séni tikge kör” (KB 1297)	+kA ,+(I)g +I

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<i>anlamalarını da yüklenmiştir.</i>		
Tog- (aşmak, geçmek) Kelime Kutadgu Bilig’de doğmak, meydana çıkmak, yükselmek anlamlarında kullanılmıştır.	Kögmen yışığ toga (D 35) Ol yılka Tü[rgiş tapa Altun yışığ] toga (D 37) “yaruklukı eksür yana yok bolur tuğar kéçe azın yana ok tolur” (KB 734) “tişike bir erkek bolur kör eri anıñdın tuğar tuğsa iki urı” (KB 980) “biligsiz tuğar ol turu öğrenür bilig bilse ötrü kamuğ iş unar” (KB 1680) “kişi öğrenipmü bolur ol бүгү azu tadu birle tuğarmu tigü” (KB 1816) “anasında tuğsa tuğar beglikin körü öğrenür iş bilür yégligin” (KB 1932) “ölümke tuğar bu tuğuglı kişi atın iz kodur bu ölügli kişi” (KB 5264) “oñay ewrilür emdi ewren saña tilekçe tuğar ay kün üdlele toña” (KB 6231) “takı bolmaz erse ajun barça kodtum ögüz teg akayı tüpi teg toğayı” (KB 6573) “kişi tuğdı öldi sözi kaldı kör özi bardı yalñuk atı kaldı kör” (KB 182)	+ (I)g +kA +In (vasıta) +dIn +sIz birle +dA +kA +çA teg Ø
Törü- (türemek) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’deki anlamının yanı sıra meydana gel- anlamını da yüklenmiştir.	Kişi oğlu kop ölgeli törümiş. (K 10) “karında törümiş kılınç öğretig yağız yer katında kiter ay tetig” (KB 883) “menidin törümiş özün men téme özün men tése ay unu ornuñ ol” (KB 5413) “bu dünyâ itigi bulardın-turur ajunda tañ işler bulardın törür” (KB 4459) “oğul kız törüse kimesi sınır kime sinsa suwda tirig kim kalur” (KB 3387)	Ø +dA +dIn Ø

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Tut- (tutmak, almak, yönetmek) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Anı üçün ilig anca tutmuş erinç. (D 3)	üçün, +(I)g, +çA
	Tabğaçgı begler Tabğaç atın tutupan (D 7)	+(I)n
	İltiriş Kağanığ ögüm İlbilge Katunuğ tengri töpüsünde tutup. (D 11)	+dA
	Eçümüz apamız tutmuş (yir sub idisiz bolmazun) (D 19)	Ø
	Oñ tutuk yurçın yaraklıg eligin tutdı. (D 32)	+In (vasıta)
	“anıñda naru barça yılkı sanı tilese munı tut tilese anı” (KB 266)	+nI
	“bedük bir biçekig eligde tutar solındın urağın oñındın şeker” (KB 772)	+dA
	“iweklik bu erdi séni bilmedin yakın tuttum özke tapındurmadın” (KB 634)	+kA
	“teñi birle tutsa tirilmiş neñin yorık tüzse kılkı kılınçı yañın” (KB 705)	birle
	“maña urmasa örk ménı tuttaçı keyik teg kaçır-men kim ol yetteçi” (KB 722)	+I
	“serinse kişi öz tilekin tapar serip turdaçı er ürün kuş tutar” (KB 1319)	Ø
	“ata öldi erse oğul bar tirig birisin yitürdüm tutayın birig” (KB 1579)	+(I)g
	“tokıdı kapuğ akru elgin tutup turup çıktı terkin kadaşı ukup” (KB 4972)	+In (vasıta)
	“atın tuttı mindi bir oğlan bile kadaşı tapa bardı sewnü küle” (KB 4970)	+(I)n
	“bu kâfir üçün tut er at sü tolum ölüp tüşse kâfirde bolmaz ölüm” (KB 5485)	üçün
	“tonın kedti terkin atınz tutup yana karşıka bardı ewdin turup” (KB 6224)	+I
	“kimi sewdim erse sewüg cânça tuttum cefâ keldi andın kimi met seweyi” (KB 6578)	+çA

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Tüzül- (anlaşmak, düzeltmek) Kelime Kutadgu Bilig’de düzel- anlamındadır.	Tabğaç budun birle tüzültüm. (G 4) “bayat birge barça tilekiñ tükel yekig ked yağıla bayat ka tüzül” (KB 6251) “yorıdı bir ança bu yañlıg kutun tüzüldi éli bodnı barça bütün” (KB 1042) “negü tér eşitgil süzülmüş kişi idisi bile (çın) tüzülmüş kişi” (KB 4795)	birle +kA Ø bile
Ud- (kovalamak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamının yanı sıra uy- anlamını da yüklenmiştir	iki erig udu (aşuru sançdı.) (D 36) “él aşgın buzup sen öz aşgıñ kodup ne edgü tiler sen bu yér ke udup” (KB 5747) “bu kün men barır-men munu erksizin yarın sen keler sen udu şeksiz in ” (KB 1365) “uluğ toy bakıp kör yaturlar küdü okır bizni barğu sézik siz udu” (KB 5340)	+(I)g +kA +In (vasıta) +sIz
Udım- (uyumamak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Türk budun üçün tün udımadım, küntüz olurmadım. ³⁷ (D 27) “usanma ay ilig udıma odun özünđe kédin edgü atıñ kodun” (KB 3786) “yawa kıldıñ erse tiriglik kalı ökünç birle tün kün udıma ulı” (KB 5148)	üçün Ø birle
Ur- (vurmak, taşa yazmak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Türk [budun ti]rip il tutsıkıñ ın bunda urtum. (G 10) Beñgü taş ka urtum. (G 11) Yarıkında yalmasında yüz artuk ok un urtı. (D 33) Bir erig okun urtı. (D 36) “uwut kimde bolsa kamuğ iş ni ur” ³⁸ uwut birle yalñuk otun kapğı tur” (KB 2202)	+(I)n, +dA +kA +In(vasıta) +(I)g +nI

³⁷ Talat Tekin, “tün udımadım, күntüz olurmadım” ifadesini deyimler içerisinde değerlendirmiştir. *OY*, s.19.

³⁸ Ahmet B. Ercilasun, “iş urmak” kelime grubunu birleşik fiiller içerisinde değerlendirmiştir. *KBGF*, s.63.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	“negü tér eşitgil yağıçı kür er bu saklık bile öz yağısın urar” (KB 2019) “elig başka urdı bu odğırmişa sakındı uzun kēç kötürdi başa” (KB 3682) “yanut bérđi ögdülmiş aydı kadaş okun urdı üdleğ köñül kıldı baş” (KB 5688) “elig kavşuru tut adakiñ tüze bu oñ elgiñ urğıl sol elgiñ öze” (KB 4056) “kılıç ursa bıçsa yağı boynını törü birle tüzse éli bodnını” (KB 286) “yarağsızını boğdı eligde urup isizig yıratı élındın sürüp” (KB 437) “ne yawlak neñ ol bu ölüm tarmakı ne yawlak erür bu kişig urmakı” (KB 1179)	bile, +(I)n +kA +In(vasıta) öze Ø +dA +(I)g
Yañıl- (yanılmak, hata işlemek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Özi yañıldı. (D 20) (igidmiş bilge) kağanıñın (ertmiş barmış edgü) ilinge (kentü) yañıldığ. (D 23) “yañıldı bu tüşte meniñ bu özüm negü teg açayın kişike sözüm” (KB 630) “katığlan yañılma könilik yolın yégitlik yawa kılma asğın alın” (KB 360) “yorıkıñ köni tut yañılma özün köñül til kiçig tut bedütme sözüg” (KB 1282) “köñül til köni tut kör erdem uluğ özünni unıtma yañılma yoluğ” (KB 5210) “birisi bitigde yañılsa sözüg birisi tili birle étse sözüg” (KB 2736)	Ø +In (vasıta) +kA +dA +(I)n Ø +(I)g
Yany- (yaymak, dağıtmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını yay-şeklinde korumaktadır.</i>	Anı yanyıp (D 34) “idi çın bütün ked kerek er köni köñül yaymasa ötrü tutsa muni” (KB 2744)	+nI Ø

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Yarat- (düzene sok-) Kelime Kutadgu Bilig’de yaratmak, vücuda getirmek anlamlarında kullanılmıştır.	Az Kırkız budun<u>uğ</u> yarat[ıp (keltimiz.)] (D 20) Eçüm apam törüsin<u>çe</u> yaratmış,(boşğurmuş.) (D 13) “yaşıl kök yarattı <u>öze</u> yulduzu kara tün törütti yaruk kündüzi” (KB 127) “yaşıl kök yarattı yaruttı kün ay kara tün yaruk kün sakışlığ yıl ay” (KB 3193) “iki ew yarattı bu halk<u>ka</u> kamuğ biri atı uçmak biriniñ tamuğ” (KB 3654) “yarattı kalın barça sansız kul<u>uğ</u> tilemişke bérdi ağırlık kamuğ” (KB 3722)	+(I)g +çaA öze Ø +kA +(I)g
Yarlıka- (bağışlamak, esirgemek) Kelime Kutadgu Bilig’de buyurmak, emretmek, affetmek, bağışlamak anlamlarında kullanılmıştır.	[Anda] kisre teñri yarlıkazu (D 29) “kamuğ mü’min<u>ig</u> sen tüzü yarlıka yarınkı bekâdın bu kün kıl likâ” (KB 397) “yat<u>ığ</u> yarlıkağıl içür bér yégü ümeg edgü tutğıl ay bilge bügü” (KB 495) “yana aydı ay toldı uktum munı ilig yarlıkadı bu sözler köni” (KB 896) “kuluñ men idim sen maña ay ğafûr mén<u>i</u> yarlıkağıl yazukum keçür” (KB 6511) “üküş edgü yarlığ tümen öt erig maña yarlıkamış kamuğ sözlerig” (KB 3733)	+TA kisre +(I)g Ø +I +kA
Yaşa-(yaşamak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	[Kül] Tigin ol süñüş<u>de</u> otuz yaşayur erti. (K 2) Kül Tigin bir kırk yaşayur erti. (K 2) Öd tengri yaşar. (K 10) “esenin tirilgil üküş yıl yaşa sewinçin awınçin üküş él aşu” (KB 1480) “kişi kırk yaşap öz tadu bilmese tükel yılkı ol bu neçe sözlese” (KB 4637) “âhır ölgü özüñ kara yér bolup	+dA Ø Ø +In

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	ölüm tutsa éltür ökünçün yaşa” (KB 6400) “ajun bütrü tuttum sikender tutarça tükel nûh yaşın men yaşadım yaşattım” (KB 6548)	(vasıta) +(I)n
Yat- (yığılmak, yatmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Sünükün tağça yatdı. (D 24) Ölügi yurtta yolta yatu (K 9) “künün yemedi kör tünün yatmadı seni koldı rabda adın kolmadı” (KB 38) “ayur ay tirig sen usanma odun usandım ökünçün yatur-men yılın” (KB 1449) “dirîgâ seniñ teg kişiler ölüp kara yérde yatsa sünüki ulup” (KB 6415) “bu kün yatma emge işiñni itin keçer emgekiñ sen köçerde unıt” (KB 6083) “yağı ol erig yatsa odğurğuçı münin erdemin ilke bildürgüçi” (KB 3413) “usuz yattı saknu bir ança oduğ kalık kırtışı tuttı kâfûr boduğ” (KB 4891) “kara karnı todsa kör ud teg yatur yawa sözke awnur özin semritür” (KB 988) “yana cem' ü tefrik misâhatka öt yéti kat felekni yatur yamça tut” (KB 4381) “men emdi ew içre yatur-men osal işim barça taşın ay bilgi tükel” (KB 5848)	+çA +dA +In (vasıta) +dA Ø +(I)g +sIz teg +nI +rA
Yorı- (yürümek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Taşra yorıyur. ³⁹ (D 12) “kişi öz tilekin yorısa yoluğ añar tegmez emgek ay bilgi uluğ” (KB 3322) “kiçig oğlanığ kör ukuşka ulam yaşı yetmeginçe yorımaz kılâm” (KB 293)	+rA +(I)g Ø

³⁹ Talat Tekin, “baş kaldırıyor” şeklinde anlamlandırmıştır. OY, s.41.

	“kişenlig küremez kerekçe yorır tuşağlıg yıramaz tilekçe barır” (KB 316) “bu ol dîn yolu hem bu dünyâ yolu bu yolça yorı yolda azma ulı” (KB 6498) “yorıdı bir ança bu yañlıg kutun tüzüldi éli bodnı barça bütün” (KB 1042) “kayudın kelir erki kança barır kayuda-turur erki kayda yorır” (KB 1529) “tapuğda yoriğlı umınçka yorır tapuğcı umınç kesse turmaz barır” (KB 5514) “yaşı kışğa isiz ökünçün karır uzun yaşığ edgü ökünçsüz yorır” (KB 348) “erej edgü kolsa yorı edgü bol üküş ni‘met içre yorı meñü bol” (KB 5237) “büte boldı ilig yüzün körmedim sakinç kadğu birle yorıp külmedim” (KB 1587) “turup çıktı odğurmuş andın yorıp udu çıktı ilig uzatu barıp” (KB 5444) “munı ma saña emdi öğretgü ol negü teg yoriğu anı bilgü ol” (KB 4166) “bu yañlıg yorırlar odunmuş kişi udımuş-tururmız usayuk başı” (KB 6159) “turup bardı ilig taparu yorıp okıdı ilig bu köründi kirip” (KB 6278)	+çA +In (vasıta) +dA +kA +sIz +rA birle +dIn teg yañlıg taparu
Yorıt- (yürütmek) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Bunca yirke tegi yorıtdım. (G 4) (Edgü bilge) kişig (edgü alp) kişig yorıtmaz⁴⁰ ermiş. (G 6) “komıtsa köñül kör yorıtsa kişig yakın boldı sakın tilemiş işig” (KB 3701) “bu dünyâ işiñe iş erdim bile işini yorıttım könilik bile”	+kA tegi +(I)g +(I)g +nı, bile

⁴⁰ Talat Tekin, “ilerletmezler imiş” şeklinde anlamlandırmıştır. OY, s. 36.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 1355) “köñülde kiterse kör öç keklerin tilinde yoritsa köñülde barın” ⁴¹ (KB 3428) “için irtemegil ya kılın tözin meger tilde teñsüz yoritsa sözün” (KB 4340) “törütmezde aşnu bayat bu ‘âlem törüttü yorıttı bu levh-u kalem” (KB 2227)	+dA +sIz, +(I)n Ø
Yügür- (akmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de koş-, seyirt-, yürü-anlamlarında kullanılmıştır.</i>	Kanın subça yügürti. (D 25) “bu oğlan yügürdi tegürdi sözi tonın kedti turdı sewinçin özi” (KB 575) “çerigde bir ança busuğka kigür yadağ okçı tüşrüp sen öñdün yügür” (KB 2370) “taşirtin negü tuşsa yañluk yazuk munu men yügürdeçi kul-men anuk” (KB 3115) “karın todsa awka yügürmez bolur idisi tilekinçe barmaz-turur” (KB 3602) “tilek ârzû birle yügürdüm néçe men kuturmuş böri teg ajunnı ulıttım” (KB 6542)	+çA Ø +dIn +nI +kA birle

TABLO 2:

	Ağıt-	Al-	Alkın-	Ar-	Artat-	Bar-	Bas-
Kül Tigin	+(I)n	+(I)g +(I)n	+dA	+In (vasıta)	+(I)n	sayu Ø +gArU tapa	+(I)g +dA

⁴¹ Ahmet B. Ercilasun, “til yorit-” ifadesini birleşik fiiller içerisinde değerlendirmiştir. *KBGF*, s. 78.

<i>K.B.</i>	+nI	+(I)g +(I)n +kA (+dA kodu) +nI birle +In (vasıta) +dIn +dA	Ø	+I +(I)g	Ø +I +(I)n, +(I)g birle +dA	Ø +gAr +kA teg tapa taparu +(I)g +çA +dA +In (vasıta) +dIn +sIz bile	Ø birle +nI +(I)g +(I)n
--------------------	-----	--	---	-------------	--	---	-------------------------------------

	*Bası k-	Bil-	Bin-	Bir-	Biti-	Bol-	*Bul-	Eşid-
<i>Kül Tigin</i>	+kA	+çA +(I)n	+(I)g Ø +(I)n	+çA Ø +(I)g +dA	kA Ø	+dA +(I)n +kA (+TA kisre) Ø üçün	+kA	+(I)n +nI Ø

K.B.	+kA +In (vasıta)	Ø +sIz +nI +dA birle +kA +(I)g +(I)n +dIn +I	Ø +(I)n bile +kA	Ø +gAr +kA +(I)g +dIn +In (vasıta) +sIz +In birle +I üçün +nI +çA +dA	+kA birle Ø öze +dA +nI +In +In +In (vasıta) +In +In +(I)g +I +dIn teg +I +dIn teg +gAr	Ø +dA +I +kA bile üçün +sIz teg birle öze +çA +dIn +In (vasıta) +(I)g +gAr	Ø +dA +nI +In (vasıta a) +(I)g +dIn +(I)n birle
-------------	----------------------------	---	---------------------------	---	--	---	---

	It-	İgit-	*İt-	Kal-	Kazg an-	*Keç-	Kel-	Kel ür-
Kül Tigin	+(I)n +(I)g	+(I) g +dA	+(I)g +dA +çA Ø	+dA +sIz	+kA, +(I)g +çA +(I)n	+kA, +(I)g	+dA +dIn +çA Ø +In (vasıta)	+(I) n +sIz +(I) g +dA

K.B.	Ø	birle	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø
	+In	+ke	birle	+dIn	bile	+dIn	+In	+nI
	(vasıta	tegi	+In	+kA		+dA	(vasıta)	+kA
	)	+dA	bile	+dA		birle	+kA	
	+kA	+I	+kA	+sIz		teg	+dA	
	+gAr	+dIn	+(I)g	+In		+In	+nI	
	+dIn	+kA	+nI	(vasıta		(vasıta	+dIn	
	+nI		+gAr	)		)	üçün	
	+I			bile		öze	teg	
	üçün			+ra		+(I)g	+çA	
				+I			birle	
							+sIz	

	*Kı ln-	Kir-	Kon-	*Kör-	*Kötür-	Küzed-	Olur-	Ö-
Kü l Ti gi n	üze ara teg (+TA kirse)	+dA	+A	+kA +nI +gAr (+kA tegi)	+GArU	+(I)g	+kA Ø +dA üçün +rA +dA üze +çA	+dA Ø

K. B.	Ø +(I)n teg +In (vasıta) +dA +kA +(I)g	Ø +kA +dIn birle +In (vasıta) +dA	Ø +kA	Ø +çA +In +nI bile +(I)g +I +kA +dA	Ø +(I)n +I +kA +nI +In (vasıta) +dIn +(I)g bile +çA +dA	Ø +I +nI +(I)g +kA +gAr +dIn +dA +(I)n teg +sIz	Ø +In (vasıta) birle öze	+dA +(I)g +kA
------------------	---	---	----------	---	--	---	--------------------------------------	---------------------

	Ökün-	Öl-	Ölür-	*Sakın-	*Sanç-	Sıma-	Sök-	Teg-
Kül Tigin	+kA	Ø +dA	+(I)n +dA +(I)g Ø	+çA	+(I)g +(I)n Ø	+(I)n	+(I)g	+kA
K.B.	Ø üçün +kA +sIz +In (vasıta)	Ø üçün +In (vasıta) birle +dA +sIz	Ø +(I)n	Ø +(I)g +çA +nI +I +dIn +(I)n teg +kA	Ø +(I)g bile	Ø +nI	+(I)n	Ø +In (vasıta) birle +kA +gAr +dIn

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	Tıñla-	Ti-	*Tik-	*Tog-	*Törü-	Tut-	*Tüzül-	*Ud-
<i>Kül Tigin</i>	+(I)n	+çA	+kA +(I)g	+(I)g +kA	Ø	Ø üçün, +(I)g, +çA +(I)n +dA +In (vasıta)	birle	+(I)g
<i>K.B.</i>	+(I)g +In (vasıta) +(I)n +nI	Ø +gAr +kA +I +nI +(I)n +(I)g +sIz üçün +dIn	+I	Ø +In (vasıta) +dIn +sIz birle +dA +kA +çA teg	Ø +dA +dIn	Ø +nI +dA +kA birle +I +(I)g +In (vasıta) +(I)n üçün +I +çA	Ø +kA bile	+kA +In (vasıta) +sIz

	Udima-	Ur-	Yañıl-	Yany-	*Yarat-	*Yarlıka-	Yaşa-
Kül Tigin	üçün	+(I)n +dA +kA +In (vasıta) +(I)g	Ø +In (vasıta) +kA	+nI	+(I)g +çA	(+TA kisre)	+dA Ø
K.B.	Ø birle	Ø +nI bile, +(I)n +kA +In (vasıta) öze +dA +(I)g	Ø +dA +(I)n +(I)g	Ø	öze Ø +kA +(I)g	Ø +(I)g +I +kA	Ø +In (vasıta) +(I)n

	Yat-	Yorı-	Yorit-	Yügür-			
Kül Tigin	+çA +dA	+rA	(+kA tegi) +(I)g	+çA			

K.B.	Ø	Ø	Ø	Ø			
	+In	+(I)g	+(I)g	+dIn			
	(vasıta)	+çA	+nı	+nI			
	+dA	+In	bile	+kA			
	+(I)g	(vasıta)	+dA	birle			
	+sIz	+dA	+sIz,				
	teg	+kA	+(I)n				
	+nI	+sIz					
	+rA	+rA					
		birle					
		+dIn					
		teg					
		yañlıg					
		taparu					

Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’de ortak kullanılan 58 fiil arasında anlam birliği veya yakınlığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 58 fiil üzerinde yapılan incelemede yalın hal ve fiillerin ikinci derecede gereksinim duydukları edatlar dikkate alınmadan, 34 fiilin Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’de ortak tamlayıcılar ile kullanıldıkları görülmüştür. Bu fiiller: al-, artat-, bar-, bas-, basık-, bil-, bin-, bir-, biti-, bol- eşid-, igit-, it-, kal-, keç-, kel-, kir-, kör-, küzed-, ö-, ökün-, öl-, ölür-, sakın-, sanç-, teg-, tıñla-, tog-, tut-, ur-, yarat-, yat-, yori-, yorit-‘tır.

Tört buluñdaki budunuğ (kop) almış. (D 2)

“eşitgil sözüg ırte yalğan çınığ (KB 5877)

çınığ (özke) alğıl kına yalğanıg”

Türk budun, iliñin törüñin kim artatı [udaçı erti]? (D 22)

“biri küç birisi osallık kılur (KB 2024)

bu iki bile beg ilin artatur”

Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’de ortak kullanılan 7 fiilin de işlevsel olarak aynı fakat şekil olarak farklı hal ekleri ile tamlayıcı aldığı tespit edilmiştir. Bu fiiller: ağıt-, ıt-, kelür-, kon-, sıma-, sök-, tik-‘tır.

Oza [k]elmiş süsin (Kül Tigin) ağıtıp (K 7)

“nerek kadğurar sen nerek bu sığıt (KB 1233)

bayat hükmi keldi sığıtm ağıt”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Türk begler Türk atın itti. (D 7)
 “kadaşın *teg* ıdtım bu ögdülmişig (KB 3202)
 sözümni tegürgey ukup bilmişig”

Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'de ortak olan 3 fiilin de fiillerin ikinci derecede gereksinim duydukları edatlarla tamlayıcıların fiile bağlanması noktasında ortaklığı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu fiiller: kılın-, olur-, tüzül-'dir.

Anda kisre inisi eçisin *teg* kılınmaduk erinç, (D 5)
 “negü *teg* kılınsa sen andağ kılın (KB 4307)
 süçig sözlese söz süçig bol tilin”

Yügür- törü- yañıl-, yaşa- fiilleri ise her iki eserde de yalın halle öge kabul etmesi bakımından ortaklık arz ederken, diğer hal ekleri ile fiile bağlanabilmesi noktasında ortaklık tespit edilememiştir.

Öd tengri yaşar. (K 10)
 “esenin tirilgil üküş yıl yaşa (KB 1480)
 sewinçin awınçın üküş él aşa”

Özi yañıldı. (D 20)
 “yorıkıñ köni tut yañılma özüñ (KB 1282)
 köñül til kiçig tut bedütme sözüg”

Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'de ortak olan, alkın-, ar-, bul-, kazgan-, kötür-, ti-, ud-, udıma-, yarlıka-, yany-, fiillerinin aldığı tamlayıcılar bakımından ortaklığı bulunmamaktadır. Ancak bu saydığımız fiillerin, kazgan- fiili hariç, Kültigin Abidesinde fiil tamlayıcı bağlantılı birer örneğinin tespit edildiğini de belirtmeliyiz.

Kül Tigin abidesindeki fiil tamlayıcı ilişkisinde zaman isimlerinin yönelme hali ile kullanım tercihi dikkat çeker.

Ol öd*ke* kul kullug bolmış erti. (D 21), Antag öd*ke* ökünüp (D 40), Bu öd*ke* olurtum (G 1); Bitig taş[ın] biçin yıl*ka* yitiñ ay yiti otuzka (kop) alkd[ımı]z. (KD), Ol yıl*ka* (Tü[rğiş tapa Altun yışığ] toga) İrtiş ögüzüg keçe (D 36) ,Bir yıl*ka* biş yolu süñüşdümüz. (K 4) , Kül Tigin kony yıl*ka* yiti yigirmike uçdı. (KD), Yazınga Oğuzğaru (sü) taşıkdımız.(K 8).

Kutadgu Bilig'de ise zaman isimlerinde kullanılan hal ekleri çeşitlenmiştir.

Ol öd*ke* kul kullug bolmış erti. (D 21)
 “takı yakşı aymış biliglig büğü (KB 779)
 buşar üd*te* begler bolur ot ağı”

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/3 Summer 2010

Bol- fiili, öd ismini Kültigin Abidesinde yönelme hali (+kA) ile alabilirken, Kutadgu Bilig’de bulunma hali (+dA) ile bağlanmaktadır.

Öd ismi Kültigin Abidesinde bir örnekte yalın hal ile kullanılmış, abidede geçen diğer üç kullanımda ise sadece yönelme hali (+kA) ile bol-, ökün- ve olur- fiilleri ile bağlantı kurmuştur.

‘Yıl’ ismi Kültigin Abidesinde yönelme hali (+kA) ile fiillerle bağlantı kurarken, Kutadgu Bilig’de yıl isminin yönelme hali ile kullanımı bulunmamaktadır.

Gerek Göktürkler gerekse Karahanlılar döneminde yazımda ünsüz uyumsuzluğu esastır. Bu uyumsuzluk hal ekleri için de geçerlidir. Ancak Kutadgu Bilig’de geçen birkaç örnek bilinçli veya bilinçsiz olarak kullanılan bir ünsüz uyumundan ihtiyatlı olarak söz etmemizi gerektirir. “kimiñ kırkta keçse tiriglik yılı” (KB 364), “yana yığlasa tüşte körse sakınç”(KB 6026), kiçigke bedüktin bolur yol keçig” (KB 1793) kırkta ve tüşte Kutadgu Bilig’in her üç nüshasında aynı yazımda iken bedüktin yazımı Mısır nüshasında bedükdin şeklindedir.

KISALTMALAR VE KAYNAKÇA

B : Batı

D :Doğu

G: Güney

K : Kuzey

KB: Kutadgu Bilig

KTG: Karahanlı Türkçesi Grameri

KBGF: Kutadgu Bilig Grameri-Fiil

M: Makaleler

OA: Orhun Abideleri

OTG: Orhun Türkçesi Grameri

OY: Orhun Yazıtları

OYSD: Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi

TSD: Türkçenin Söz Dizimi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

- AKSAN Doğan, Köktürkçenin Söz Varlığı Üzerine, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* [1983], 1980 - 1981, s.17-21.
- ARAT Reşit Rahmeti, *Kutadgu Bilig*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.
- BOZKURT Fuat, *Türklerin Dili*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992.
- ALYILMAZ Cengiz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1994.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, *Makaleler*, (Hazılayan: Ekrem ARIKOĞLU), Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, *Kutadgu Bilig Grameri Fiil*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1984.
- ERGİN Muharrem, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1995.
- HACİEMİNOĞLU Necmettin, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.
- KAÇALIN Mustafa S., *Kutadgu Bilig*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/>
- KARAAĞAÇ Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2009.
- KARAHAN Leyla, Fiil Tamlayıcı İlişkisi Üzerine, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Eylül 1997, C: 1997/II, S: 549, s.209-213.
- KORKMAZ Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.
- TEKİN Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, Türk Dilleri Araştırma Dizisi:9, İstanbul 2003.
- TEKİN Talat, *Orhon Yazıtları*, Yıldız Dil ve Edebiyat 1, İstanbul, 2003.
- TEKİN Talat, *Türk Dilleri Giriş*, Yıldız Dil ve Edebiyat 2, İstanbul, 2003.
- VARDAR Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2007.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*